Theodor Kallifatides

Una dona a qui estimar

Traducció del suec de Carolina Moreno Tena

Galàxia Gutenberg

THEODOR KALLIFATIDES

Una dona a qui estimar

Traducció de
Carolina Moreno Tena

Galàxia Gutenberg

Aquesta traducció ha rebut un ajut del Swedish Arts Council.

Títol de l'edició original: *En kvinna att älska*
Traducció del suec: Carolina Moreno Tena

Publicat per
Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 2n 1a
08037-Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Primera edició: setembre de 2025

© Theodor Kallifatides, 2003, 2025
© de la traducció: Carolina Moreno Tena, 2025
© Galaxia Gutenberg, S.L., 2025

Preimpressió: Maria Garcia
Impressió i enquadernació: Romanyà-Valls
Sant Joan Baptista, 35, La Torre de Claramunt-Barcelona
Dipòsit legal: B 11513-2025
ISBN: 979-13-87605-10-0

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, a banda de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45).

I

Un vent de llevant, incisiu com un teixó, em va esperonar escales amunt fins a l'esplanada de l'església de Maria Magdalena, on vaig veure la Milena entre molts homes i dones vestits de fosc. Anava tota de negre, cosa que feia ressaltar la nuesa del seu rostre i del seu coll llarg, i que semblés un cigne endolat.

Quan em va veure es va dirigir cap a mi a pas apressat. Sense pensar-m'ho vaig obrir els braços com feia quan els meus fills aprenien a caminar. I de fet era això. La jove emprenia els primers passos de la seva nova vida.

L'Olga era morta.

I ara jo recollia la seva millor amiga. En aquella abraçada decidida vaig reconèixer la força de l'Olga. Havia tingut l'habilitat de passar a frec del teu cos i acariciar la papallona negra del pit amb mans primes, fortes.

–Has de ser forta –vaig dir.

–Ho sé.

Qui consolava a qui?

L'home que aviat en faria seixanta-tres o la dona que rondava la trentena?

La Milena va recular amb tanta tendresa que vaig tenir la sensació que havíem invertit l'abraçada. Hi ha éssers que són una carícia prolongada. L'Olga era un d'ells. Em va semblar que la seva amiga també ho era.

No era gens estrany. Les circumstàncies havien fet que l'Olga no fos només la seva amiga, sinó que també li fes de germana gran i de mare.

No parava d'arribar gent. Alguns eren grecs o mig grecs; d'altres eren suecs o mig suecs, i n'hi havia uns quants de russos. Una tercera part de l'Olga era grega, una altra russa i la restant sueca. La seva mare era russa, el seu pare grec i ella havia nascut a Suècia. Estimava Grècia amb fervor i somiava acabar els seus dies allà, però també estimava Suècia amb fervor i va viure els seus últims dies aquí. Rússia no tenia un gran paper en la seva vida, exceptuant la seva adoració per Dostoievski i Txèkhov.

–Dostoievski m'ha fet un ésser humà i Txèkhov m'ha fet una dona –solia dir.

Vaig mirar al meu voltant. Coneixia algunes persones, però ni de bon tros a totes.

Eren emigrants de la mateixa generació que jo, havien envellit com jo; a uns quants els havia marcat la malaltia, a d'altres l'enyorança; alguns havien

quedat atrapats en el passat com mosques a la mel vessada. També hi havia gent més jove, els anomenats immigrants de segona generació, i saltava a la vista que uns quants ja s'havien tornat forans.

Vaig donar la mà a alguns d'ells i després vaig entrar a l'església. Davant de l'altar hi havia el taüt amb flors i espelmes, com si l'Olga s'anés a casar amb la mort. Segurament era el que anava a fer. «Tu, mort, prens l'Olga per estimar-la i cuidar-la per sempre més?»

Vaig seure ràpidament en un banc i em vaig posar a fullejar la Bíblia que tenia al davant. No hi havia ni un sol pensament banal que no em passés pel cap en aquell moment. Com n'era d'injust, d'inesperat; només en tenia cinquanta-un, encara li quedava tant per fer, ara que per fi li havia arribat l'hora de gaudir de la vida... etcètera.

No som gens originals davant la mort. D'altra banda, però, la mort tampoc no és que sigui gaire original. Pot ser que ens arribi per sorpresa, però sabem que arriba.

Les illes de cases que envolten la plaça de Mariatorget i l'església de Maria Magdalena han sigut sempre el meu Estocolm, juntament amb l'elegant barri de Lärkstaden, on vaig viure una breu temporada. Va ser a mitjan dècada dels seixanta, just després de la meva arribada a Suècia. Vivia a dispesa a casa de la vídua d'un coronel d'infanteria. El pis estava situat al

carrer de Bragevägen i tenia més de dos-cents metres quadrats, dels quals la vídua disposava de cent noranta-quatre i jo de la resta.

Com vam sobreviure en aquella època? Ni tan sols podia fer-me la pregunta directament a mi mateix, havia de fer una marrada a través de generalitzar-la. Com se sobrevivia? Hauria d'haver-me preguntat com vaig sobreviure jo, però no gosava. En realitat, no ho sabia.

A l'Olga li agradava molt escoltar-me parlar d'aquell temps, de com vivia en una habitació de sis metres quadrats on només hi cabíem jo i un cassó. No tenia permís per fer-hi res, a l'habitació, ni cuinar ni rebre visites. Tot i que, ben mirat, no em calia cuinar. En aquella època treballava rentant motlles a la pastisseria Hartwig, que era a tocar, i els meus emoluments incloïen un pastís del dia anterior. Aquell primer any a Suècia em van sortir disset càries noves a les dents.

La història que més li agradava a l'Olga era de quan per fi vaig trobar una noia i un dia ens vam esmunyir dins els meus sis metres quadrats amb mil mesures de precaució per al final descobrir que no tenia preservatius. Ella s'hi va negar en rodó i no vaig tenir cap altra opció que tornar a sortir a la recerca de condons. Sabia que hi havia un expenedor automàtic en un dels carrers laterals de Jarlaplan, però no recordava quin exactament. Estàvem a vint

sota zero. Els primers minuts vaig estar deambulant per allà amb una trempera tremenda, però quan al final vaig trobar la màquina, el penis se m'havia encongit fins a convertir-se en una miniatura de si mateix. Mai l'he tingut tan petit com aleshores. A més, no podia llegir les instruccions, com tampoc quins productes hi podies comprar. Vaig estar prop de mitja hora remenant la màquina a les palpentes. M'estava morint de fred. A la fi va sortir rodolant un paquetet i, sense preocupar-me de comprovar què era, vaig tornar corrents als meus sis metres quadrats i la noia que m'esperava. La seva llarga espera va ser en va. La meva també. Havia comprat un pot de pastilles de vitamina E. Però aquesta història no és certa del tot. Jo vivia en un altre lloc quan va tenir lloc l'anècdota.

El barri de Lärkstaden és una zona molt bonica d'Estocolm, amb grans torres, blocs de pisos elegants, carrerons tranquils; però quan hi passava, prop de quaranta anys més tard, encara sentia com un rosec furiós es revifava en un racó amagat de l'estómac i només volia seure en algun lloc i plorar.

L'Olga de vegades em mirava amb els ulls mig tancats, com si jo sempre estigués a contrallum, i em deia: «Si sabessis com n'és de gran la teva pena!». Jo protestava, evidentment. Sabia prou bé com era la meva pena, però no tenia encara la capacitat de fer-ne res. La meva pena no era una crisàlide que

s'havia transformat en papallona. Va romandre crisàlide, i a dins hi era jo com un geni dins una ampolla.

Ara era morta. Era dins el taüt blanc amb els seus cabells rossos i els seus ulls verd clar.

Al banc del meu darrere, s'hi havia assegut la Sonja amb el seu últim marit, ara no sabia si era el tercer o el quart. Em queia molt bé la Sonja, vam arribar a Suècia al mateix temps, tenim gairebé la mateixa edat i vam viure junts molts moments importants a l'època en què els grecs de Suècia treballaven contra la dictadura de Grècia. Al seu país havia sigut una líder estudiantil molt ben considerada durant les glorioses batalles contra la policia a Tessalònica a començament dels anys seixanta, fins que es va veure obligada a abandonar el país. De vegades quan ens trobem parlem dels vells temps, som com una mena de companys de classe, podríem dir. Jo sempre he envejat la seva alegria de viure, les seves aventures amoroses, les seves moltes empreses, els seus molts fills. Feia poc havia tornat a ser àvia. L'Olga era més rígida. «Les seves ganes de viure em fan venir mal de cap», solia dir.

Vaig notar el braç de la Sonja a la meva espatlla i em vaig girar. La seva mirada fosca estava nua.

–Cada cop som menys –va dir estrenyent-me més fort el braç.

La meva frivolitat no em va fallar.

–Tu no! –vaig dir picant-li l'ullet. Ella va somriure i va agafar la mà del seu home amb la seva. Ell va fer cara de sorpresa i va reclinar el seu caparrot a la delicada espatlla d'ella.

I vinga entrar gent. Era dimecres a mig matí, però havien fet festa de la feina, havien interromput el seu quefer diari per poder venir a l'enterrament, entre ells una noia alta de color que jo no sabia situar i em vaig preguntar què hi feia, allà.

Érem a principi de setembre. Tres setmanes abans havia parlat amb l'Olga per telèfon des de Gotland, on m'estava des de començament de juny. Ella feia veu d'esperançada, tot i que de tant en tant se li trencava, i m'explicava que estava molt cansada per la quimioteràpia. Vam acordar que ens veuríem tan bon punt jo tornés a Estocolm.

Vaig continuar amb la meva vida. Feia les meves llargues passejades per la platja i la meva dona havia tornat a la feina. Cada vegada era més dependent de les meves estades a Fårösund i fantasiejava que algun dia m'hi retiraria; en la intimitat anava triant amb molta cura la meva residència del futur, planificava escriure un llibre sobre la zona, des de la fortalesa de Fårösund fins a la pedrera de Bungenäs. Podria ser un bon llibre.

Quan vam arribar a aquell poblet per primera vegada a començament dels anys setanta vibrava de tan ple de vida. Hi havia tres botigues de queviures,

tallers, una fàbrica de pells d'ovella, dos bancs, una oficina de correus, quiosc, llibreria, cine, un hotel preciós, moltes barques de pesca.

Trenta anys més tard hi havia una botiga de queviures, un banc, correus s'havia fusionat amb la botiga de ràdios i televisors, s'havien venut totes les barques excepte una que es feia servir com a creuer, l'artilleria costanera estava tancada, la fàbrica de pells d'ovella i la llibreria i un dels bancs igual, el cine també tret d'algunes setmanes a l'estiu, la benzinera venia queviures i premsa, una pizzeria substituïa l'antic hostal, l'hotel s'havia convertit en una finca privada i havia estat substituït per apartaments construïts de nou amb forma de barraca i a la pista de tennis les males herbes arribaven a mig metre d'altura.

Quin llibre podia sortir-ne!?

Jo no quedava amb ningú, però intercanviava algunes paraules amb els veïns. De vegades amb l'Anna, que passa dels vuitanta però, tot i així, cada dia encara recorre amb bicicleta els cinc quilòmetres fins al poble per anar a comprar. En alguna ocasió hi va amb la Birre, que és gotlandesa estival com jo i es passa el sant dia davant l'ordinador traduint pel·lícules i sèries de televisió. Fins al vespre no la veus arrossegant-se per terra a quatre grapes al llarg dels parterres seguida de prop del seu gat, que una vegada va desaparèixer durant tres setmanes però va tornar sa i estalvi i més content que un pèsol.

Sovint em trobo la Barbro i en Göran, que viuen a l'antiga casa d'en Nisse, al terreny del costat. En Nisse i la seva dona, l'Edith, van tenir cura de nosaltres quan vam arribar al poble com una jove família. L'Edith va morir primer –vaig assistir al seu enterrament un dia d'estiu molt calorós, duia una camisa blanca descordada al coll ja que no tenia corbata–. En Nisse va continuar tot sol un temps, xerràvem de tant en tant mentre fumàvem tot i que el metge l'hi havia prohibit. Però era l'únic que li quedava, deia, i passava del metge. Trobava a faltar la «seva noia» moltíssim, una vida sense «dona» no era vida. Cada 17 de juliol celebràvem el seu aniversari amb pastís, cafè i licor. I hissàvem la bandera. I es va anar fent vell i un estiu quan vam arribar ja no hi era. Era a la residència. Vaig anar a visitar-lo. Dormia amb la roba posada i la boca oberta. No el vaig despertar. Va ser l'últim cop que el vaig veure. Es va morir poc després.

Aleshores nosaltres ja havíem marxat cap a casa. La seva filla, la Barbro, es va fer càrrec de la casa amb el seu home, en Göran, que segueix els passos d'en Nisse. Ajuda a tothom amb tot. Però hi ha una cosa que no sap fer. No és capaç de fer callar les seves gallines, que sonen com cocodrils patint quan coven els seus ouets. També hi té un gall, un tirà de categoria. Vigila tots i cadascun dels passos que fan les gallines, se les tira sense parar i amb una natura-

litat que em fa posar vermell, i em detesta. Tan bon punt poso els peus al seu terreny surt cap a mi com un esperitat amb el bec a punt.

Està gelós de mi, i amb raó, perquè les seves gallines són les úniques que han mostrat una mica d'interès per la meva persona en molt de temps.

I així va ser també aquesta vegada: jo volia demanar-li unes tenalles al Göran, però el gall em va perseguir fins a fer-me fora, i per una mena de solidaritat masculina, l'hi vaig deixar passar. No volia mostrar-me més fort. I, això a part, podia esperar. Així, doncs, tot just anava a engegar el tallagespa quan va sonar el telèfon. Vaig deixar que sonés i em vaig ocupar de la part del fons del jardí, on les campanetes creixen a manta i la meva dona les hi conserva tot l'estiu fins que s'han pansit i només aleshores em deixa tallar-les, cosa que faig amb una certa agressivitat, ja que mai no he aconseguit entendre per què sempre s'ha de fer el que ella vol. Jo vull passar-hi per sobre des de l'inici. I en comptes d'això em veig obligat a passar-hi arran, amb el gran esforç que això suposa.

Vaig treballar concentrat més d'una hora, després vaig seure a l'hamaca amb una tassa de cafè i la pipa a mirar l'afany obstinat de la mare papamosques per donar menjar als seus petits. Des de bon matí fins al vespre no va parar, un anar i venir constant, i em vaig fixar que seguia un patró. No volava mai direc-

tament al niu, sinó que primer feia escala a una branca, sempre la mateixa, comprovava l'entorn amb uns girs de cap ràpids i, quan estava segura que no hi havia cap perill, volava com una fletxa fins al niu, on es badaven quatre becs. Però per norma general només menjava un cada vegada. Els altres tres es quedaven sense res. Em vaig imaginar que es devia inventar un sistema de repartició que fos just, però després d'observar-la durant uns quants dies era evident que no tenia cap sistema de cap mena.

Qui primer és al molí primer mol, podríem dir. De seguida es va fer evident que un dels ocellets era més alt i més fort que els altres i que cada dia se'n feia més. De mica en mica li va anar sortint un competidor, mentre que als altres dos se'ls veia cada cop menys. Fins que es van morir i jo em vaig preguntar què faria la mare amb els cadàvers. Ella va continuar alimentant amb obstinació els dos que quedaven.

Era fantàstic veure la rapidesa amb la qual creixien. Al cap de dues setmanes ja estaven preparats per volar, però no eren gaire aventurers. Entrenaven les ales enfilats a la vora del niu i quan la mare arribava volant tornaven a ser petitons i obrien la boca.

Quan vaig arribar a casa nostra a principi de juny estava sol i en Göran, amb un somriure enigmàtic, em va dir que tenia convidats. Jo no el vaig entendre

fins que em va ensenyar el niu en procés de construcció. El lloc estava triat amb cura, a recer del vent i de la pluja, i no gaire visible, ja que estava situat en un espai que quedava entre una biga i la teuladeta de l'entrada, però la papamosques no era una gran mestra d'obres, que diguem. El niu semblava més aviat un allotjament provisional, però devia ser prou bo, perquè de seguida es va posar a covar els ous. L'únic que se li veia eren les plomes blanques i grises quan s'havia de moure de tant en tant.

Així anava fent l'abnegada papamosques de color gris, el nom llatí de la qual, *Muscicapa ficedula*, sona com el d'una ària operística. Al papamosques mascle no se'l veia per enlloc. I ben aviat arribaria l'hora en què els petits aixecarien el vol. Un bell matí sortiria a la porta de casa i el niu estaria buit.

Segur que m'entristiria, com quan s'acaba una sèrie de televisió que t'agrada. Feia una estona llarga que estava sota la pluja d'or quan de sobte vaig veure a la pantalla del mòbil que algú havia trucat mentre jo estava amb el tallagespa, un Briggs&Stratton antic i resistent de 3,5 cavalls que sona com si en tingués cent.

«Trucada perduda», hi deia fatídicament i em vaig afanyar a veure què era el que havia perdut. No vaig reconèixer el número. Vaig entrar a casa a trucar des del telèfon normal, el fix. Qui podia ser?

El rei no podia ser, era a Öland i el prefix era d'Estocolm, i tampoc m'esperava cap altra sorpresa agradable. Però va resultar molt millor que això.

Era la Milena.

Som vells amics. Jo coneixia la seva història abans de conèixer-la a ella. Era de Kosovo i havia participat activament en la lluita per la independència de la província. També n'havia pagat un preu molt alt. La milícia l'havia arrestada, l'havia ficat a diferents presons i havia deixat que la torturessin amb la imaginació més cruel que els botxins drogats podien arribar a convocar. Malgrat tot, ella no va dir ni piu, no va donar cap nom excepte el seu. Eren pocs els albanokosovars que no havien sentit a parlar d'aquella noia valenta que ningú no podia abatre. Al final els botxins es van cansar i la van deixar marxar del país.

Tenia vint-i-pocs anys, era prima i grisa com la meva papamosques. Parlava tan poc com fos possible sobre el temps passat a les presons de la junta, sobre les tortures. D'altres en treien diners, d'aquestes vivències; alguns feien carrera com a escriptors o eren canonitzats com a herois de la democràcia.

Res de tot això interessava a la Milena, ella callava. Va ser l'Olga qui se'n va fer càrrec i la va portar a Suècia en l'època en què treballava com a avalua-

dora del que més tard s'anomenaria Agència de Migracions.

La Milena va arribar amb totes les ferides obertes i amb un cor tan gran com la vall de Funäsdal. En molt poc temps es va convertir en una força congregadora de tota mena d'éssers exiliats que vivien a Estocolm. A la seva habitació s'abordaven problemes polítics, sentimentals i sexuals.

Recordo un vespre en concret en què uns quants homes i dones joves discutien sobre la qüestió sempre delicada de la importància de la mida. Tots els que feia temps que vivíem a Suècia parlàvem de polles i conys sense pèls a la llengua; només la Milena s'entossudia a anomenar el penis «ocell», un dels innombrables sinònims que s'utilitzen als Balcans per referir-se a l'òrgan sexual masculí. Per al lector amb debilitat per les enciclopèdies, en puc esmentar uns quants més: el príncep, la família, el pirata borni, la pota de fusta, el secret, el pistoler, el tornavís, etc.

La majoria estaven d'acord que un penis gran era preferible, però la Milena, que tenia d'altres experiències ben diferents, va dir amb el posat moix que no li agradaven els nois amb l'ocell gros. Crec que no va entendre per què rèiem.

Va aprendre suec a una velocitat sorprenent; de seguida es va posar a traduir autors suecs i la primera vegada que va aconseguir que li publiquessin una

traducció em va convidar a un àpat de reis, bacallà macerat amb sosa i amanida d'all. Van ser els meus *royalties*.

Però la Milena no tenia la intenció de viure fora del seu país per sempre. Va tornar-hi tan bon punt la situació ho va permetre i allà va reprendre la seva vida on s'havia interromput cinc anys abans. Es va llançar de cap a la política i va ser escollida regidora de l'ajuntament; organitzava vetllades culturals, restaurava cases en estat ruïnós, va reparar la carretera d'accés al poble, no es va casar mai. Els maltractaments l'havien privada de tenir fills.

Durant bastants anys no vam tenir cap contacte que no fos indirectament. M'arribaven notícies seves a través de l'Olga, que als estius l'anava a veure al poble. Em feia uns informes detallats de les tardes passades a la terrassa de casa de la Milena mirant les altes muntanyes que contenien urani; de com menjaven formatge d'ovella i olives, i bevien vi sec mentre la foscor càlida que les envoltava es transformava en un ésser viu amb milers de mans com carícies.

Les dues dones no estaven a prop l'una de l'altra per l'edat, l'Olga era bastant més gran. Tot i així, van arribar a estar tan a prop com era possible sense ser una parella d'amants, i probablement més a prop i tot, ja que un llit en comú sovint pot ser viscut com un riu intransitable que separa dues persones. La Milena considerava l'Olga la seva germana, els amics

de l'Olga eren els seus amics i els enemics de l'Olga eren els seus enemics.

Ara era a Estocolm. Tan bon punt havia tingut notícies de la malaltia de l'Olga ho havia deixat tot i havia agafat el primer vol. Tot just sortia de l'hospital. Quan l'Olga l'havia vista havia somrigut amb tendresa.

–Has vingut perquè m'haig de morir?

Això li havia dit, però sense amargor, més aviat convençuda que venceria la malaltia.

–I quin aspecte té? –vaig preguntar.

–Ai, Theodori meu –va dir, anomenant-me pel meu nom en grec–, la nostra amiga se'ns mor. A poc a poc i patint.

L'Olga s'havia aprimat moltíssim, li costava horrors respirar i tenia uns atacs de tos que la deixaven completament exhausta, però no s'havia rendit.

–Vinc ara mateix –vaig dir.

–No cal. No anirà tan de pressa.

Ella es quedaria tant de temps com calgués. Vaig prometre que li trucaria tan bon punt hagués tornat a Estocolm.

–Tinc moltes ganes de veure't –va dir ella.

Jo també tenia ganes de veure-la a ella. Després vam parlar una mica de nosaltres però sense esma. En realitat, només ens venia de gust parlar de l'Olga.

Vaig trucar a la companyia dels ferris de Gotland. No hi havia bitllets fins al 24 d'agost. Faltava gairebé

una setmana, però la Milena havia dit que no aniria tan de pressa. O sigui que vaig comprar el bitllet que hi havia.

En acabat vaig tornar a sortir i vaig veure que la papamosques havia abandonat el niu. Una altra partida que m'havia perdut.